

Eva Biaudet r

Talousarvioaloite määrärahan lisäämisestä Artists at Riskin rahoituksen turvaamiseen (325 000 euroa)

Eduskunnalle

Ulkoministeriön rauhanvälityskeskuksen Artists at Riskille (AR) myöntämä avustus on ollut AR-sihteeristön työn perusta taiteilijoiden ja ihmisoikeuspuolustajien sijoituksiin AR-residenssiverkoston kautta erityisesti Venäjän hyökättyä Ukraina. 325 000 euron suuruinen rahoituksen turvaaminen valtion talousarvioon vuodeksi 2025 mahdollistaa toiminnan jatkuvuuden. Tästä rahoituksesta 150 000 euroa tarvitaan AR-sihteeristön henkilöstökuluihin (mm. riskianalyysi, hallinto), AR-residenssien järjestämiseen, hätäsijoituksiin, kansalliseen ja kansainväliseen asiantuntijatyöhön, kansainvälisen rahoituksen hakemiseen ja kumppanuuksien vahvistamiseen. AR-Ukrainan sisäisen residenssiverkoston toiminnan jatkamiseen vuosien 2022—2023 tavalla tarvitaan 175 000 euron rahoitus. ARn toiminta pohjautuu kansainvälisiin ulko- ja turvallisuuspoliittisiin linjauksiin ja kansainvälisiin sitoumuksiin.

ARn kokonaisrahoituksen tarve vuodelle 2025 on noin 870 000 euroa, josta osa on kansainvälistä rahoitusta (mm. Sida, EU). Kansainvälinen rahoitus on projektirahoitusta, joka edellyttää kansallista rahoitusta.

AR on tehnyt Suomessa ja kansainvälisesti tunnustettua, urauurtavaa työtä ihmisoikeuksien ja taiteen risteyskohdassa vuodesta 2013. Sen ydintoimintaa on AR-turva-residenssien järjestäminen (3—18 kk) vainotuille taiteilijoille, jotka ovat ihmisoikeuspuolustajia, joiden ilmaisunvapautta sekä henkeä uhataan tai jotka pakenevat sotaa, kuten Ukrainassa. Taiteilijat ja ihmisoikeuspuolustajat ovat eturintamassa puolustamassa demokraattisia arvoja; AR-taiteilijoissa on niin Valko-Venäjän koordinoituneuvoston kuin Myanmarin oppositio hallituksen edustajia, jotka tarvitsevat väliaikaista suojelua. He eivät ole turvapaikanhakijoita. Useimmat palaavat takaisin tai työllistyvät korkean profiilin taiteen ammattilaisina AR-sihteeristön, residenssiorganisaatioiden ja vertaisverkostojen tukitoimien ansiosta.

Artists at Riskin toimintamalli on kansainvälinen referenssi. ARn kansainvälinen asiantuntijarooli on tunnustettu ja vahvistunut merkittävästi vuosina 2022—2024. AR sai mm. historiallisen rahoituksen UNESCOlta ukrainalaisten naistaiteilijoiden sijoittamiseksi 2022—2023.

Aikaisemmin UNESCO on tukenut vain kulttuuriperinnön suojelua. AR tekee läheistä yhteistyötä mm. Sidan rahoittaman Artistic Freedom -ohjelman ja PEN Internationalin kanssa.

Talousarvioaloite TAA 8/2024 vp

ARn toiminnan tarve on noussut radikaalisti Venäjän hyökättyä Ukrainaan; noin 3 000 hakijaa Ukrainasta on hakenut AR-residenssiä. Heistä yli 600 on sijoitettu AR-sihteeristön toimesta 3—6 kuukauden taiteilijaresidensseihin Eurooppaan, Suomeen sekä turvallisemmille alueille Ukrainassa yhteistyössä mm. Goethe Instituutin ja UNESCO:n kanssa. Molemmat rahoitukset päättyivät kuitenkin vuoden 2023 lopussa. Lisäksi ARn rauhanvälityskeskukseen myöntämää avustusta leikattiin noin 40 % vuonna 2024 (100 000 euroa). Artists at Risk rakensi ensimmäisen Ukrainan sisäisen sijoitusverkoston turvallisemmille alueille Ukrainassa ja loi infrastruktuurin kansainvälisellä sekä Rauhanvälityskeskukseen rahoituksella (mm. UNESCO ja Andy Warhol Foundation). Verkoston kautta tarjottiin turvaa ja mahdollisuus taiteelliseen ja kulttuuriseen työhön noin 100 residenssiläiselle perheineen vuosina 2022—2023. Työ on linjassa Ukrainan hallituksen linjauksen kanssa vähentää aivovuotoa ja tukea kulttuurista huoltovarmuutta. AR-Ukrainan sisäisen verkoston toiminta on loppunut lähes kokonaan vuonna 2024 rahoitusleikkausten vuoksi. Toiminnan tarve on akuutti, esimerkiksi tilanne Harkovassa on hälyttävä tällä hetkellä Venäjän siirrettyä joukkoja kaupungin rajalle.

AR-residenssit kohdistetaan suurimmassa vaarassa oleville ukrainalaisille taiteilijoille, jotka ovat menettäneet kotinsa tai tulevat miehitysilta alueilta, tai joiden perheenjäsenet ovat kuolleet tai surmattu sodassa tai jotka ovat sotainvalideja. Arvion riskistä tekevät ARn Ukraina-tiimin jäsenet, jotka ovat ukrainalaisia asiantuntijoita. Erityisesti ukrainalaisten naistaiteilijoiden ja heidän lastensa sijoittamistarve on yhtä akuutti kuin sodan alussa. Talvikausi on erityisen vaikea, koska usein lämmitys ja sähköt eivät toimi Venäjän rakettihyökkäysten jälkeen.

AR-residenssejä on toteutettu yli 90 Suomessa pääasiassa ukrainalaisille naistaiteilijoille ja heidän lapsilleen sekä venäläisille ja valkovenäläisille toisinajattelijoille. Toimintaa on rahoitettu opetus- ja kulttuuriministeriön erityisrahoituksella vuonna 2023, ja varat on käytetty marras/joulukuussa 2024. Muuta rahoitusta toiminnalle ei ole Suomessa eikä Ukrainassa. ARn tietotaito vahvistaa myös Suomen kulttuurista huoltovarmuutta. AR toimii asiantuntijana kansainvälisesti koskien kulttuurista huoltovarmuutta (mm. UNESCO, Pohjoismainen yhteistyö).

Suomen AR-residenssiverkostossa on yli 20 sitoutunutta taiteen alan instituutiota ja residenssiä. Ulkoministeriön rahoitusta tarvitaan myös toiminnan jatkamiseen Suomessa. AR-residenssiläisten teoksia on ollut esillä laajasti vuonna 2024 mm. Kansallisteatterin kiertuenäyttämön hankkeessa, YLE:n radioteatterissa, Turun Aurinkobaletissa, Lahden Runomaratonissa, Pirkanmaan Tanssikeskuksessa ja Porvoon taidehallissa sekä kansainvälisesti mm. Venetsian biennaalissa. Toiminta on vahvistunut ammatillisen tuen suhteen mm. Teatterin tiedotuskeskuksen TINFOn, Tanssin ja Sirkuksen tiedotuskeskuksen, YLE:n radioteatterin, Suomen PENin, Tekstintalon, UMn ihmisoikeusosaston sekä museoiden kanssa kehitetyn yhteistyön myötä.

AR-globaalin verkoston työn tulevaisuus on vaarassa vuonna 2025 ilman rahoituksen jatkuvuutta. Sidan ja Suomen UMn avustuksilla AR on kehittänyt uhatuille taiteilijoille ja ihmisoikeuspuolustajille AR-residenssejä heidän lähialueillaan, kuten Belgradissa, Tbilisissä, Tunisissa, Goalla, Lusakassa (Zambia), Kalkutassa, Kapkaupungissa, Sulaymaniyahissa ja Dakarissa. Toiminnan jatkuminen globaalissa etelässä on tärkeää; sijoitukset lähialueille voidaan toteuttaa nopeasti, koska Schengen viisumeja ei tarvita, ja usein sijoitukset ovat helpompia kielen ja kulttuurin kannalta sekä kustannukset ovat alhaisemmat. Sijoituksia on tehty noin 130 vuosina 2022—2024. Lyhytkestoisissa sijoituksissa myös paluu kotimaahan on helpompaa. AR on tukenut afganista-

Talousarvioaloite TAA 8/2024 vp

nilaisia taiteilijoita ja ihmisoikeuspuolustajia AR-hätärahaston kautta lähialueilla (Pakistan, Iran). Toiminnan jatkamiseen ei ole rahoitusta ilman UMn rahoitusta 2025. Sidan ja UMn rahoituksella on luotu globaali residenssiverkosto sekä palkattu alueelliset riskianalyytikot mm. MENA-alueelle, Afganistaniin, Iraniin, englanninkieliseen Afrikkaan jne. He tarkistavat hakijoiden taustat yhteistyössä ihmisoikeusasiantuntijoiden kanssa. Riskianalyytikot työskentelevät yhteistyössä ARn paikallisten työntekijöiden kanssa, jotka tuntevat omien alueidensa taidekontekstit parhaan mahdollisen ammatillisen kontekstin löytämiseksi. AR-sihteeristö sijaitsee Helsingissä Lapinlahdessa sekä verkossa.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että eduskunta lisää 325 000 euroa momentille 24.90.50 Artists at Riskin toiminnan turvaamiseksi.

Helsingissä 4.10.2024

Eva Biaudet r